

основным узлам. При использовании в качестве покрытия боросиликатного состава цвет готовой продукции зависит от температуры обжига: белый цвет с блеском получается при температуре 750-780 °С, а цвет слоновой кости – при температуре 900 °С на одном и том же материале покрытия. Таким образом, меняя только один параметр термообработки, можно в определенных пределах регулировать цветовую гамму долговечной отделки стеновой керамики. Если к шликеру покрытия добавлять соответствующие окислы, то палитра цветовых оттенков неограниченно расширяется.

На 1000 штук кирпича расходуеться до восьми литров шликера, что повышает стоимость продукции на 5-12% от стоимости рядового кирпича. Но увеличение эксплуатационных затрат окупает долговечность покровного материала. В этом случае реализуется также эффект энергосбережения за счет использования низкообжиговых покрытий титанового типа и легкоплавких глин. Технологию легко механизировать и автоматизировать на базе отечественного оборудования, что будет способствовать повышению экономической эффективности производства.

Приведенные выше технологические приемы энергосбережения легко вписываются в существующие производственные линии, но особенно будут полезны при организации предприятий малого и среднего уровня.

1. Бакалин Ю.И., Монаков А.Б. Энергосбережение при производстве отделочной плитки // Энергосбережение в строительстве: Сб. – Киев – Черновцы, 1996. – С.35.
2. Бакалин Ю.И. Инновационный климат в малом бизнесе // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.24. – К.:Техніка, 2000. – С.119-123.
3. Бакалин Ю.И. Микроструктура стекломалевых покрытий. – Минск: Изд-во БГУ, 1978. – 125 с.
4. Бакалин Ю.И. ИСР 840198. Способ обжига. – 1981.
5. Рыбьев И.А., Бакалин Ю.И. Декоративное силикатное покрытие для кирпичных ограждающих конструкций // Строительство и архитектура Белоруссии. Вып.1. – 1973. – С.27.

Получено 07.02.2001

УДК 330.1

Ю.С.КРАВЧУК, канд. экон. наук
Харківський державний економічний університет

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЇ

Розглядаються погляди сучасної соціал-демократії на проблеми регулювання соціально-економічного розвитку суспільства.

Головним принципом соціал-демократії є поєднання соціалізму і демократії.

Концепція демократичного соціалізму в документах Соціалістичного Інтернаціоналу проголошує єдність трьох принципів: свободи, справедливості й суспільної солідарності. У свою чергу, ці принципи органічно пов'язані з поняттям прав людини [1, с.42]. Права людини охоплюють економічні й соціальні права, тобто право на створення профспілок і на страйк, на соціальну безпеку і соціальне забезпечення для всіх, включаючи захист матерів і дітей, право на освіту, професійну підготовку, відпочинок, право на достойне житло в умовах придатного для життя навколишнього середовища і право на економічну безпеку.

Одним з найважливіших є право на повну й корисну зайнятість при відповідній заробітній платі. Безробіття руйнує людську гідність, загрожує соціальній стабільності, являє собою марні витрати найцінніших ресурсів світу.

У Декларації принципів Соціалістичного Інтернаціоналу підкреслюється, що економічні права не треба розглядати як премії, що сплачуються людям без ініціативи. Ці права становлять необхідну основу, що забезпечує активну участь усіх громадян в діяльності суспільства. Завдяки реалізації економічних прав, які забезпечують соціальну захищеність людей, створюються умови для єдиного суспільства.

Соціал-демократи підкреслюють, що для забезпечення своїх соціальних проблем необхідно сформувавши ефективний механізм виробництва і перерозподілу доходів. Вони приділяють значну увагу проблемам власності. Такі авторитетні соціал-демократи, як Кросленд, Шумахер вважають, що категорія власності певною мірою втратила своє попереднє значення. Наприклад, Кросленд стверджує, що в сучасних умовах науково-технічної революції власність вже не впливає як головний фактор на характер суспільства. Розподіл національного доходу головним чином залежить від механізмів процесів обміну і державного контролю. Для робітника немає суттєвої різниці, кому належить підприємство. Головним для нього є те, які він має умови праці, рівень виробничої безпеки, заробітну плату.

Сучасна соціал-демократія вважає, що ефективним механізмом впливу на економічну й соціальну сферу є економічна демократія. В умовах останньої суспільні цілі домінують над приватногосподарськими цілями використання капіталу.

Економічна демократія повинна здійснювати контроль над всіма формами економічної влади. Вона має бути відкритою і різноманітною.

Економічна демократія об'єднує приватну і суспільну власність, особисту ініціативу і діяльність держави, конкуренцію і державне ре-

гулювання, свободу приватного підприємництва і контроль за владою, співучасть в управлінні й самоуправлінні. Жоден з цих елементів економічної демократії не є самоціллю, їх цінність визначається виключно принципами соціально-економічного демократичного суспільного устрою.

Сучасна соціал-демократія стоїть на тій позиції, що здійснення її цілей можливе тільки при змішаній економіці. У зв'язку з цим пропонується вирішення таких найважливіших проблем. Перш за все йдеться про співвідношення ринку і держави. Підкреслюється, що в межах певного демократичного порядку ринок і конкуренція неминучі. Ринок ефективно координує велику кількість економічних рішень. Конкуренція йде на користь споживачеві, надає йому широку свободу вибору товару [2, с.45]. Але тільки ринок не може забезпечити повну зайнятість, справедливий розподіл, захист навколишнього середовища. Слід зазначити, що він може в разі нерегульованого розвитку прийти до самоліквідації як наслідок процесу концентрації виробництва.

Ринок не може і не повинен визначати направленість розвитку суспільства. Він також не має права вирішувати замість суспільства питання вибору головних технологій і напрямків розвитку.

Сучасні програми соціал-демократичних партій визначають головні завдання держави таким чином. Держава повинна виконувати функції роботодавця, замовника, покупця, інвестора, законодавця. Вона збирає податки, надає субсидії і встановлює норми. Питання полягає не в тому, повинна чи не повинна впливати на економіку держава, а в тому, в яких цілях і якими засобами вона це робить.

Держава повинна планувати свою діяльність на перспективу, давати простір бажаному розвитку, запобігати помилковому розвитку, вона мусить сприяти демократичним дискусіям серед громадян і проводити в життя політичну волю більшості.

Держава має турбуватися про те, щоб соціальні й екологічні витрати, які несе суспільство, враховувались підприємствами при прийнятті рішень і входили до суми витрат. Вона мусить також узгоджувати свої плани з планами місцевих органів влади.

Соціал-демократи підкреслюють, що не тільки ринок, але й державне регулювання може виявитися неспроможним. Тому необхідна боротьба проти обох цих загроз. Особливо треба приділяти увагу відповідальності держави за свої обов'язки. У сферу цієї відповідальності входять загальноекономічний розвиток, купівельна спроможність грошей, забезпечення повної зайнятості, збалансованість зовнішньої торгівлі, стан природного середовища.

Негативні наслідки ринку можуть бути пов'язані з послабленням

конкуренції. Оскільки конкуренція може контролювати ринок, соціал-демократи вважають за доцільне посилити закони, що регулюють механізми конкуренції. Сильні профспілки повинні обмежити панівну силу капіталу. Необхідно також протидіяти переростанню економічної влади капіталу в політичну. Для цього потрібна максимальна відкритість економічної і політичної діяльності, що становить основу суспільного контролю.

Соціал-демократи вважають, що для обмеження концентрації влади капіталу доцільно заохочувати процес формування різноманітних форм підприємств, у першу чергу дрібних і середніх підприємств у промисловості, ремеслі, торгівлі, сфері послуг. Особливе значення надається кооперативним підприємствам, де поєднується солідарна взаємодопомога з демократичним самоуправлінням.

Необхідність державної і суспільної власності виникає тоді, коли інші соціально-економічні засоби не можуть забезпечити таке співвідношення економічних сил, що оптимально відповідає потребам суспільства. Тому певне місце в народному господарстві мають займати державні й суспільні підприємства.

Соціал-демократичні програми наполягають на тому, що реальним механізмом забезпечення прав трудящих має бути співучасть найманих робітників в управлінні підприємствами, у прийнятті соціальних та економічних рішень [2, с.95].

Роль найманих робітників у сучасному суспільстві можна також піднести за рахунок поширення їх участі у володінні виробничим майном і капіталом. Це дає змогу робітникам брати участь в розподілі прибутку й прирості капіталу. Таким чином наймані робітники та їх представництва отримують свою частку у використанні засобів виробництва.

Зміни в соціальному становищі робітників тісно пов'язані з впливом науково-технічної революції на економічні процеси. Протягом певного періоду розвиток виробництва був зв'язаний з концентрацією, централізацією, вертикальними структурами управління.

Нові технології дають можливість значно змінити структурно-організаційні форми виробництва. У сучасний період набуває силу тенденція до децентралізації та індивідуалізму. Замість спеціалізації трудовий процес все більше перетворюється в неподільний. Зростає кількість дрібних одиниць.

Такий неподільний, комплексний характер виробництва підвищує інтерес до праці, стимулює почуття відповідальності. Разом з тим збільшення цілісних форм праці не може відмінити її суспільного розподілу, вона стає більш відповідальною.

Соціал-демократи вважають, що дрібні підприємства дозволяють ширше використовувати кооперативні форми виробництва та інноваційні технології. Тому держава повинна надавати їм певні податкові пільги.

Соціал-демократія багато уваги приділяє глобальним проблемам. Однією з найважливіших є екологічна проблема. Головні аспекти останньої розкриті в Декларації Соціалістичного Інтернаціоналу “До екологічної безпеки: стратегія довгострокового виживання”.

Соціал-демократія розглядає проблему створення екологічно безпечної економіки. Підкреслюється, що для робітничого руху економічне зростання ніколи не було самоціллю. Воно розглядалось як засіб підвищення добробуту людей. Головні запитання тут – це “як?” і “для кого?”.

У країнах, де робітничий рух традиційно впливає на політичні рішення, економічне зростання приводить до підвищення життєвого рівня і не тільки забезпечених верств населення.

Іноді міркування щодо охорони навколишнього середовища сприймаються як такі, що вступають у суперечність з інтересами економічного розвитку. Але в дійсності все робиться навпаки. Радикальне зменшення викиду шкідливих речовин є необхідною умовою дальшого здорового розвитку економіки. Альтернативою буде значне погіршення стану здоров'я людей і навколишнього середовища, а наслідком – консервація розвитку і негативний вплив на розвиток у майбутньому. Таким чином, турбота про навколишнє середовище економічно вигідна і не суперечить інтересам економічного розвитку.

Недоліки традиційних економічних показників заважають визначити зв'язок між погіршенням економічної обстановки і економічним розвитком. Наприклад, такий загальноприйнятий показник, як валовий національний продукт дає неточне уявлення про економічний і соціальний стан суспільства. Методика обліку національного продукту екологічні витрати на компенсацію пошкодження довкілля і погіршення здоров'я людей враховує як економічний плюс. Насправді ж деградація навколишнього середовища і зовнішні витрати не збільшують, а зменшують суспільні ресурси.

Соціальні інтереси вимагають проводити діяльність для захисту екологічного довкілля. Але тут виникають значні труднощі. Багато компаній намагаються уникнути екологічних капіталовкладень. У такому разі використання ресурсів навколишнього середовища стає для цих компаній безкоштовним. Тому постає запитання, хто і в якій пропорції має сплачувати кошти для компенсації екологічних пошкоджень – суспільство чи компанії. Тут можливі різні варіанти. Якщо мова

йде про виробництва, що мають велику соціальну корисність і якщо зменшення продукції цих виробництв може пошкодити суспільним інтересам, то держава має взяти на себе витрати на компенсацію пошкодження здоров'я людей, власності та екологічної системи. Але фінансувати економічні витрати повинен також приватний бізнес, що вимагає від державної влади прийняття необхідних законоположень.

У програмах соціал-демократії підкреслюється зв'язок між екологічною проблемою і ситуацією у слаборозвинених країнах. Забруднення екологічного середовища не знає меж – воно має наднаціональний характер. У багатьох країнах так званого третього світу експлуатація природних ресурсів призводить до зростання екологічного дефіциту, тобто за рахунок постійного погіршення екологічного становища. Природна ресурсна база опинилася під загрозою, що, в свою чергу, ставить під загрозу забезпечення зайнятості населення і функціонування промисловості.

Одночасно з економічною кризою продовжує зростати величезний економічний розрив між індустріально розвиненими слаборозвиненими країнами. Тому бідні країни часто змушені давати згоду на перетворення своєї території у звалище хімічних і ядерних відходів. У слаборозвинені країни експортуються не тільки небезпечні відходи, але також застарілі, забруднюючі середовище промислові технології і такі методи сільського господарства, які пов'язані з інтенсивним використанням хімікатів. Токсичні речовини, заборонені для використання у заможних країнах, експортуються в бідні. Тому соціал-демократи роблять висновок, що боротьбу за збереження навколишнього середовища ефективно можна проводити тільки в світовому просторі. Ефективне зростання має сприяти скороченню розриву між індустріально розвиненими і відсталими, між багатими і бідними країнами.

1. Перегудов С. Западная социал-демократия на рубеже веков // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №6. – С.40-46.

2. Майер Т. Годесберг и далее: новая социал-демократия // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №6.

3. Медведчук В. Дух і принципи соціал-демократії. – К.: Основні цінності, 2000. – 197 с.

Отримано 10.02.2001